

TAMUS ISTVÁN
tanszékvezető főiskolai docens
Rajz – Vizuális Nevelési Tanszék
TAMUSNÉ MOLNÁR VIKTÓRIA
főiskolai tanársegéd
Pedagógia és Pszichológia Tanszék
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
Debrecen

Rajzoktatásunk megteremtői és jelenlegi művelői

Magyarországon 1770 körül jelentkeztek a rajzitanítás csírái, de érdekes módon ezt még a Ratio Educationis nem deklarálta. Ennek oka, hogy itt még erősek voltak a céhek, a hagyományok. 1778-ban Budán megalakult az első rajziskola, a Schola Graphidis. Ezt követte a nagyváradi, győri, soproni stb. Az 1795. évi helytartótanácsi rendelet előírta az iparoslegények oktatását, de ennek kevés fogamatja volt, ezért az 1806. évi új Ratio Educationis nyomatékmal rendelte el a rajzitanítást és vizsgát.

Az elmélyült kutatómunka megköveteli, hogy szóljunk az 1815-ig folyt *debreceni rézmetsző önképzőkör*ről. A kollégiumi diákok a külföldről hazahozott könyvekben láttak először rézmetszetet, s ez saját képek alkotására ihlette őket. (Kovács György – 1743; Farkas István – Kabai Mihály – 1788 stb.) Arany János kedvelt tanára, *Sárvári Pál* fizikaprofesszor Wittenbergben, Göttingenben, Kasselben és Londonban tanulmányozta az építészeti rajzot, a rézkarcolást, a rézmetszést. Hazatérve rajzot kezdett tanítani a kollégiumban, bár csak 1801-től lett hivatalos tantárgy. (TÓTH Endre: A debreceni rézmetsző diákok. Debrecen, 1985. 1-10.)

Ő emelte ki az iskolából *Kiss Sámuel*t, a város első festőjét, az ország első akvarellistáját, aki a nagyszombati Péchy Mihálynál lakott és dolgozott. Bécsben, a Képzőművészeti Akadémián eltöltött négy esztendő követően első tanára lett a „*Rajziskolának*”. Őt *Beregszászi Pál* követte, aki 35 éven át volt kollégiumi rajztanár, s többek között megtervezte Csokonai síremlékét. 1849/50-ben már a Református Főgimnáziumban tanított, ahol a rajz csak 1853-tól lett kötelező tantárgy. Később *Bodnár Benjámint*, majd *Kallós Kálmán* és *Krisztiáni Alajos* látta el a teendőket. A Református Kollégiumban 1869-ben alakult meg a tanítóképző intézet. Álljon itt még egy híres név az említettek közül: *Bosznay István* (Medgyessy tanára).

A 19. század végén országos mozgalom indult a rajzitanítás általánossá tétele ügyében azért, hogy a rajzitanulás a művészi ízlés eszköze legyen. A millennium idején már erőteljesen szorgalmazták a középfokú iskolákban történő rajzitanítást. Mivel 1871-től beindult az *Országos Magyar Mintarajz Tanoda és Rajztanár Képezde*, egyre több szakképzett tanár állt rendelkezésre: *Csűrös Béla* a református főgimnázium, *Pállfy József* a reáliskola, *Toroczkai Oszvald*, majd *Holló László* a kereskedelmi iskola, *Dienes János* a református leányiskola, *Lescinszky Kornél*, majd *Balczer György* a piaristák alkalmazásában. Ők nemcsak tanárok voltak, hanem művésztanárok is. (SZ. KÜRTI Katalin: Művésztanárok Debrecenben 1813-1996, Katalógus, Debrecen, 1996. 1-2.)

1894-ben került Nagykorösről Debrecenbe *Bakoss Tibor* kiváló akvarellista, a tanszékalapító és az első tanszékvezető is egyben. (Főiskolánk képzőművészeti galériája az ő nevét viseli.) 1914-ig valamennyi tanszék megalakult. Bakoss 1920-ban Ifjúsági Festőkört indított a lakásán (Dr. Thaly Kálmán u.), ahol emléktét tábla őrzi. Az 1905-től kiállító művész nagy sikert aratott akvarelljeivel Londonban és Budapesten.

Őt követte a katedrán *Gáborjáni Szabó Kálmán*, az európai hírvé fametsző. (A főiskola rajzterme viseli nevét, emléktáblája a Nagytemplom melletti Püspöki Palota falán olvasható.) Debreceni születésű, a nagy múltú kollégium növendéke, s 1922-től a tanítóképezde tanára volt. 1930/31-ben és 1938/39-ben római ösztöndíjas. Főműve az 1938-ban elkészült freskósorozata a Református Kollégiumban. (MASITS László: Gáborjáni Szabó Kálmán. Debrecen, 1997. 5-22.)

Az ötvenes évek állami tanítóképzőjében a művészeti tanszék tanárai voltak *Rimóczi József*, *Tar Zoltán*, *Félegyházi László* festőművészek (fm.), akik az amatőr művészeti mozgalomban is tevékenyen részt vállaltak. A 70-es évektől *Madarász Gyula* (fm.) tanszékvezető irányította a képzést, olyan kollégákkal, mint *Fekete Borbála* (fm.), *Török Anikó* (fm.), *Makoldi Sándor* (fm.). A következő évtizedben az oktatói gárda Cs. *Uhrin Tibor* (fm.), *Fátyol Zoltán* (fm.), *Nuridsány Éva* (fm.), *Tamus István* (gm.) és *Király Sándor* (fm.) művésztanárokkal bővült. Ez utóbbi személyek tevékenysége már a jelenbe vezet át. (Az aláhúzással jelölt személyek ma is a főiskola oktatói.)

Félegyházi László és *Bíró Lajos* (fm.) az *amatőr művészeti mozgalom* mellett a *Rajztanári Stúdió* szervezését, illetve annak szakmai irányítását látták legfontosabb feladatuknak. Ebben az időben *Bényi Árpád* (fm.) közreműködésével a *Bihari Stúdió* hasonló feladatot töltött be. A ma Hajdú-Bihar megyében és Debrecenben élő képzőművészek és rajztanárok szorosan kötődtek e szellemi műhelyekhez, illetve a fent említett alkotókhoz. Az általános és középiskolákban tevékenykedő rajztanárok zöme kapcsolatban állt és áll a *Medgyessy Ferenc Képzőművészeti Körrel*.

A szabadiskola 1946-ban szerveződött a Debrecenben alakuló művészeti étellel párhuzamosan, de tényleges beindulása 1947 májusa. *Adler Miklós* (fm.) és *Félegyházi László* a régi nagybányai iskolára hivatkozva az egyéni képzés fontosságát hangsúlyozta, ellentétben *Debreczeni Tivadar* szobrászművésszel, aki a körülírt tanmenetben gondolkodott másokkal egyetemben – írja Magyar Vilmos 1972-ben írt tanulmányában. Érdemes megemlíteni, hogy a foglalkozások a városi ipariskolában, 1948-tól a jól felszerelt Református Kollégium rajztermeiben voltak, a szobrászatot kivéve. 1959-től az Aranybika Szálló kistermében folytatódott a munka, majd 1963-tól jelenlegi helyére, a Piac u. 45-47. negyedik emeletére költözött. Ettől kezdve *Bíró Lajos* és *Félegyházi László* szakmai vezetésével a kör sikeres évtizedei következtek. 1969-ben Medgyessy Ferenc özvegyének hozzájárulásával felvették a nagy művész nevé. (BÍRÓ Lajos: 50 éves a Medgyessy Ferenc Képzőművészeti Kör, Debrecen, 1997.) Elmaradhatatlan az egykori művésztanárok felsorolása: *Debreczeni Tivadar*, *Tóth Ervin*, *Tamás Ervin*, *Bars László*, *Kocogh Ákos*, *Vajda László*, *Zilahi Edit*, *Menyhárt József*, *Balla László*, *Veress Géza*, *Nagy Ferenc*, *Berky Nándor*, *Félegyházi László*, *Bíró Lajos*, *Bogdándy György*, *Kapcsa János*, *Török Anikó*, *Fátyol Zoltán*, *Király Sándor*, *Lukács Gábor*, *Patolai Erzsébet*, *Subicz István*, *Tamus István*, *Fehér Csaba*, illetve a gyermekszakkör tanárai: *Horváth Imre*, *Pálfi Dénes*, *Lukács Gábor*, *Tamus István*, *Pözner Gábor*. Megszámlálhatatlan azoknak a száma, akik hivatalos művészek vagy rajztanárok lettek a köri tagokból.

A képzőművészeti szabadiskola napjainkban az átalakulás színtere, amely elsősorban szervezeti, illetve anyagi megerősödését jelenti, s vélhetően régi fényében láthatja a közönség a jövőben. A Kölcsey Művelődési Központ megszűnésével 2000. 01. 01.-től az Újkerti Közösségi Ház fenntartása alatt működik (igazgató: Dr. Tar Károlyné). Vezetője *Lukács Gábor* festőművész; korrigáló tanárok *Tamus István* és *Fehér Csaba* grafikusművészek. A Medgyessy Kör több mint ötven éve vezető szerepet tölt be a helyi képzőművészeti képzésben, mely igen sokszínű napjainkban. A *rajztanítás*, a *vizuális nevelés* mind alap- (általános iskolák), mind közép- (középiskolák), mind felsőfokú szinten (Debreceni Egyetem Karai és társult intézményei) egyaránt zajlik városunkban, kiegészülve olyan típusú iskolákkal és szervezetekkel, ahol a vizuális kultúra kiemelten jelenik meg. (Képzőművészeti tagozatos iskolák, pl.: Arany János Általános Iskola, Vénkerti Általános Iskola; Medgyessy Ferenc Gimnázium és Művészeti Középiskola, Művészeti és Kézműipari Szakiskola; Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola rajz- vizuális nevelés műveltségi területe; az Újkert Közösségi Ház csoportjai, stb.)

Debrecen méltán lehet büszke a híres múlttal rendelkező Református Kollégium és a falai között induló, majd felsőfokúvá váló tanítóképzés, a Medgyessy Ferenc Képzőművészeti Kör és Szabadiskola magas színvonalú képzőművészeti tevékenységének eredményeire. A városunkban jelenleg is sokretű és számos képzési profillal árnyalt vizuális nevelés minden bizonnyal új távlatokat nyit a jövő nemzedékek számára is.